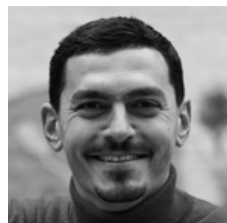

De school als oefenplaats voor democratie en het omgaan met diversiteit. Burgerschapsonderwijs daagt leerlingen uit om verbanden te leggen tussen hun eigen leefwerelden en grotere (mondiale) maatschappelijke vraagstukken. Sinds 2006 is burgerschapsonderwijs een wettelijke verplichting. Deze taak vormgeven binnen je onderwijs blijkt echter nog niet zo gemakkelijk. Een gesprek over hoe je burgerschap levend houdt op school en het belang daarvan.

‘Meedoen in de wereld van morgen’

Fatih Özbasi
directeur
van Cosmicus

Joanne Venema
leerkracht groep 7
van Maria
Montessorischool

Judith Reijnen
directeur
P.H. Schreuderschool
voor speciaal
basisonderwijs

TEKST: LAURA VERZAAL EN ELISAH WALBURG
FOTOGRAFIE: STOCK

Fatih trapt af: “Negen jaar geleden hebben wij een doorstart gemaakt met onze school en hebben we bij het ontwerpen van het onderwijs het concept burgerschap als vertrekpunt genomen. De Vreedzame School speelt een belangrijke rol binnen dit concept.”

Joanne: “Toen burgerschapsonderwijs een verplichting werd, zijn we op zoek gegaan naar een methode die past bij onze montessorivisie. Daarin zeggen dat we dat ieder mens, hoe klein ook, een steentje bijdraagt aan zijn omgeving en de wereld waarin hij leeft. De Vreedzame School sluit daar prachtig op aan. Burgerschap betekent voor ons dat je samen de wereld draagt, er samen voor zorgt dat we een veilige omgeving hebben.”

Judith: “De kern van onze school is ‘meedoen in de wereld van morgen’. Juist onze kwetsbare leerlingen staan eigenlijk al met 3-0 achter; ze spreken de taal niet of zijn bijvoorbeeld laagbegaafd. Zij willen ook participeren in de samenleving. Ik geloof dat onderwijs leerlingen sterk kan maken. Andersom moeten we ook zorg dragen voor de zwakkeren in onze samenleving. Daar zit de kern van democratisch burgerschap. Zorg, oog en respect voor een ander.”

‘Globaal denken,
lokaal uitvoeren.’

Fatih Özbasi

Burgerschap als onderwijsconcept

Fatih: “Wereldburgerschap is ook mijn individuele ideaal. Ik kom niet uit het onderwijs, ik ben luchtvaart-engineer. Ik ben puur het onderwijs ingegaan om onder andere burgerschap mee te geven aan kinderen, zodat ze straks onze maatschappij, onze wereld begrijpen en kunnen verbeteren. Dat zij begrijpen dat er verschillen zijn tussen mensen, bijvoorbeeld in uiterlijk of geloof en hoe je daar respectvol mee omgaat. Dat kun je niet gelijk op wereldniveau aanpakken, je begint dicht bij huis. Globaal denken, lokaal uitvoeren. Voor mij was het onderwijs de ultieme kans om dit ideaal te realiseren. Samen met mensen die net zo enthousiast zijn als jij. In eerste instantie zijn we klakkeloos dingen gaan doen, zonder ons af te vragen: waarvoor doen we het? We zijn door de jaren heen veel bewuster gaan werken.”

Judith: “Wat ik heel belangrijk vind in democratisch burgerschap is verantwoordelijkheid nemen. We hebben nu bijvoorbeeld een groep waarin gepest wordt. Samen met het HCO zijn we met een support-groepaanpak gestart die past bij De Vreedzame School-visie. De leerlingen krijgen daarbij met de leerkrachten de verantwoordelijkheid om te zorgen dat het weer veilig en fijn wordt in de groep.”

Verantwoordelijkheid vragen betekent ook dat je de kinderen een stem moet geven. Zo hebben wij een heel actieve leerlingenraad en hebben een aantal leerlingen met de auditoren gepraat tijdens een audit van De Haagse Scholen.”

De Vreedzame School

Fatih: “De thema’s van De Vreedzame School moet je niet alleen in lessen terugzien, maar overal in school. Zoals elkaar complimenteren en respect hebben voor een ander. De lessen dragen bij aan woordenschat, kennis en vaardigheden. Deze gebruiken de kinderen de hele dag om hun gevoelens te uiten en begrip voor elkaar te hebben.”

Joanne vult aan: “Door lessen van De Vreedzame School kijk je niet alleen naar een kind, maar ben ik de kinderen echt gaan zien. In groep 7 maken wij gebruik van de gevoelskring. De gesprekken die daaruit voortkomen, zijn heel waardevol. Zonder de methode zou deze werkvorm niet aan bod gekomen zijn.”

Fatih: “Een aantal jaren geleden hadden we hier op school serieuze conflicten. Het invoeren van leerling-mediators heeft daarbij geholpen. Dit zijn leerlingen uit de bovenbouw die zijn opgeleid om andere leerlingen te helpen bij het oplossen van conflicten. Het is mooi om te zien dat kinderen die in het verleden zelf vaak conflicten hadden, vaak goede mediators zijn en door wat ze in de opleiding leren zelf ook minder conflicten hebben.”

Judith reageert: “Toen ik hier acht jaar geleden begon, was De Vreedzame School al geïmplementeerd. En ik weet nog dat een collega mij het mediatorsbord liet zien. Ik dacht: een SBO met laagbegaafde kinderen, dat hier mediators zijn! Ik was terughoudend. De mediators gingen in mijn kamer bemiddelen bij conflicten, terwijl ik achter mijn bureau zat. Mijn mond viel open! Onze leerlingen kunnen dit beter dan wij volwassenen. Ze snappen de taal en wat er speelt. Dat vond ik erg verhelderend. Het is belangrijk om mee te geven dat je een conflict met elkaar kunt hebben, maar de relatie niet verbreekt.”

‘Door De Vreedzame school kijk je niet alleen naar kinderen, maar ga je ze écht zien.’

Joanne Venema

Joanne: “School is de samenleving in het klein. In mijn klas maakte een leerling een racistische opmerking. Deze bleek voort te komen uit een nare ervaring in de wijk. Er kwam een heel mooi gesprek uit. Er zat juist een meisje in de klas met de nationaliteit waar een opmerking over werd gemaakt. Zij deelde ook een persoonlijke, heftige ervaring. De kinderen leerden elkaar beter kennen en begrijpen. Binnen De Vreedzame School worden de voorwaarden voor dit soort goede gesprekken geschapen. Dit vind ik heel waardevol voor burgerschapsontwikkeling. We zijn met z'n allen Nederland. Het geven van de lessen van De Vreedzame School is daarom belangrijk. Bij ons zijn er collega's die dat makkelijk doen en anderen die dit soms nog moeilijk vinden. Deel je ervaringen met elkaar, dat helpt.”

De Vreedzame School

De Vreedzame School is een compleet programma voor basisscholen, gericht op sociale competentie en democratisch burgerschap. Elke school kan ‘vreedzaam’ worden door het doorlopen van een tweejarig invoeringstraject. Dit traject wordt begeleid door een Vreedzame School-trainer die nauw overleg heeft met een in te richten stuurgroep van de school. Een cursusjaar bestaat uit teamtrainingen, stuurgroepoverleggen, directieoverleggen, klassenbezoeken en mediators trainingen. Wij bieden ook opris- en verdiepingstrainingen aan scholen die al ‘vreedzaam’ zijn. Wij organiseren graag een introductiebijeenkomst bij jou op school over De Vreedzame School. Neem hiervoor contact op met een van onze gecertificeerde trainers Laura Verzaal, l.verzaal@hco.nl, of neem een kijkje op hco.nl.

Fatih: “Na de implementatie is het wel zaak om het levend te houden. Als je op een bestaande school wilt werken met burgerschap, dan moet het MT er vol voor gaan. Ik zit zelf in de werkgroep en zorg ervoor dat ik mijn team faciliteer, bijvoorbeeld in studiedagen. Er moet wel een draagvlak zijn in het team.”

Judith: “Bij ons op school versterken we sinds drie jaar De Vreedzame School met Schoolwide Positive Behavior Support (SW-PBS). Daarbij geven we lessen in gedrag aan de kinderen, met als basis de pijlers verantwoordelijkheid, veiligheid en respect. Deze pijlers sluiten aan bij het gedachtegoed van De Vreedzame School, het zit echt in ons DNA. De leerkrachten zijn bij deze aanpak belangrijke rolmodellen voor gewenst gedrag. Doordat iedereen het goede voorbeeld geeft, leeft het echt. Teach what you preach.” ○